„את רוח ההתנגדות העברית לא זו בילבד שלא הצלחתם לשבור, אלא להפך: לנגד עיניכם, על אף הגרדום ואולי תודות לגרדום, היא הולכת וגוברת..."

בצל הגרדום

שלמה בן־יוסף
„מגרדומו נעשה מיגדל"

איהו בית־צורי
„החלטנו לרכוש עצמאות"

אליהו חכים
„אנחנו המאשימים"

דב גרונר
„בשעות אלה אין משקרים"

„ה קהל מתבקש לא לשוטט ולא להתקהל ברחובות, להישמע להוראות סדרני העירייה והמישטרה ולא להפריע לתנועה החופשית של האוטובוסים הצבאיים", נכתב במודעה הגדולה, שהודבקה על לוחות המודעות ברחבי תל־אביב.

המודעה, שפורסמה מטעם העירייה, קראה לתושבי העיר לשאת את אבלם הגדול בדומיה, כיאה „לעם העומד במילחמה ממושכת על עתידו ואשר בניו יודעים למסור את נפשם על קדושת העם והמולדת". היא הודבקה בחוצות העיר ביום הרביעי, ה־29 ביוני 1938. כמה שעות קודם לכן הוצא להורג בתלייה שלמה בן־יוסף, צעיר בית"ר, שיחד עם שני חבריו תקף אוטובוס ערבי שהיה בדרכו מטבריה לצפת. היתה זו פעולה שבאה כתגמול על מארב שהונח למכונית שבה נסעו חמישה חברי ההגנה. שלושה מהם נהרגו (העולם הזה 2175—6).

כשניתלה בן־יוסף סערו הרוחות ביישוב היהודי בארץ. הזעם דבק בכולם, גם באלה ששללו את מעשה בן־יוסף וחבריו. לכן מיהרה עיריית תל־אביב לצאת בקריאה להרגעת הרוחות. היא חששה ממהומות.

במיבצרה של תנועת־החרות, במצודת זאב בתל־אביב, שמורים עד היום הדברים שכתב בן־יוסף לפני שניתלה. „אני הולך למות ואני בכלל לא מצטער," כתב. „מדוע? מפני שאני הולך למות בעד ארצנו!" ובמקום אחר: „אני מאמין שאחרי מותי לא יבליגו."

ימים ספורים אחרי תלייתו של בן־יוסף כתב מנחיגו, זאב ז'בוטינסקי, כי „מגרמו נעשה מיגדל, מקיברו — היכל, מזכרו — דת אזרחית." ואילו 41 שנים לאחר מכן החליט ראש־הממשלה, מנחם בגין, הרואה עצמו כממשיך דרכו של ז'בוטינסקי, לשוב ולכונן גדודם בישראל.

בשנים ההן, כשהמרד הערבי („המאורעות") הסעיר את הארץ, תלו הבריטים עשרות ערבים. בן־יוסף היה היהודי היחידי שניתלה אז. אולם כמה שנים לאחר מכן, כשהחל המאבק המזויין נגד הבריטים, ניתלו עוד 11 צעירים יהודים, הידועים מאז כעולי־הגרדום.

שני־אליהו בקאהיר

ד ויד בן־גוריון, שניצב ליד דוכן הנואמים בוועידה השישית של ההסתדרות, שהתכנסה בתל־אביב, היה סר וזועף. הוא תקף בזעם את אנשי אצ"ל ולח"י, כינה אותם „שרלטנים" ו„מניאקים" וקבע כי כל עיסוקם הוא „רצח, שוד, גניבות ושחיתות".

סיבת זעמו וכעסו: הריגתו בקאהיר של הלורד מוין, מניסטר המדינה הבריטי לענייני המזרח־התיכון, בידי שני לוחמים צעירים של לח"י.

כמה שבועות קודם לנאומו של מנהיג היישוב ארבו שני הצעירים, אליהו חכים ואליהו בית־צורי, ללורד הבריטי ליד ביתו, באחד מן הרובעים העשירים של בירת מצריים. זה היה ב־6 בנובמבר 1944, חודשים ספורים לפני הבסתה הסופית של גרמניה הנאצית, כאשר בלב אירופה רעמו התותחים ואת עין השמיים כיסו להקים של מפציצים כבדים.

כשהגיעה מכונית הלורד לשערי הבית, כדי להוביל את נציג הכתר למנוחת צהריים, שלפו שני־אליהו את אקדחיהם. המכונית נעצרה והשליש יצא ממנה, כדי לפתוח את הדלת בפני הלורד. אליהו חכים הקדימו, קרב למכונית, פתח את דלתה בשמאלו וירה שלוש יריות באקדח שהחזיק בימינו. אליהו בית־צורי ניצב באותו הזמן מאחרי המכונית, כדי לחפות על חברו.

נהג המכונית זינק החוצה, אל עבר חכים, אך בית־צורי הקדים תרופה למכה וירה בו. שני־אליהו זינקו אל עבר האוטניים שלהם והחלו בנסיגה, כשהם מקפידים לא להתרחק איש מרעהו. אך לרוע מזלם חלף במקום שוטר־תנועה מצרי, ששמע את זעקות שלישו של הלורד ופתח ברדיפה אחרי השניים. בית־צורי נפגע מכדור שחדר לצלעותיו ונפל. חכים, שלא רצה לנטוש את חברו, חש לעזרתו. השניים נתפסו על גשר בולאק בקאהיר, וכעבור חודשיים הובאו בפני בית־דין צבאי מצרי.

„טעות היא לחשוב שאנו מייצגים פה את הציונות, או שכאן מתנהל מישפט על הציונות," הכריז בית־צורי בפני שופטיו, בנאום שמשך אליו תשומת־לב עולמית ועורר גלי־אהדה בקרב הנוער האנטי־פאשיסטי במצריים. „אנו, בני ארץ־ישראל העברים, החלטנו לרכוש את עצמאות ארצנו מידי השילטון הזר השורר בתוכה..."

„התעמולה הבריטית הרגילה את העולם לראות את שאלת ארץ־ישראל כקונפליקט בין יהודים לערבים, ואת הבריטים — בתור שופטים ומסדרים. אין זה נכון לראות את הענין כך."

חברו לנשק, חכים, הצהיר: „אומרים לנו לענות על האשמה של רצח הלורד מוין, אבל אנחנו הננו המאשימים את הלורד מוין ואת הממשלה שהוא ייצג, ברצח מאות אלפים מאחינו, בגזילת מולדתנו ושוד רכושנו.

„היכן החוק שלפיו צריך היה לשפוט

כרוז עיריית תל־אביב אחרי הוצאתו להורג של בן־יוסף
„תחת הרושם המדכא"